

Helsinki

Maahanmuuttajien kasvatuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelma 2018–2021

Julkaisija:
Helsingin kaupunki
Kasvatus ja koulutus

Kuvat ovat kuvituskuvia kuvapankeista.

Kuvaajat:
Jonas Tana
Mari Thorin, Rhinoceros Oy
Kimmo Brandt

Maahanmuuttajien kasvatuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelma 2018–2021

Johdanto

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on kaupungin monipuolisin ja merkittävin toimiala maahanmuuton näkökulmasta. Väestön moninaisuus näkyy päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa, joissa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja kulttuurit elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa. Ulkomaalaistaustaisten osuus helsinkiläisistä kasvaa joka kuudennesta joka neljanteen vuoteen 2030 mennessä.

Meillä on hyvät mahdollisuudet edistää kaikkien lasten, nuorten ja aikuisten potentiaalin toteutumista. Tilastot ja tutkimukset osoittavat, että ulkomaalaistaustaisten osuus koulutuksen ja työn ulkopuolisista on suuri, heidän oppimistuloksensa jäävät usein kantaväestöä heikommiksi ja suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä on merkittäviä hyvinvointieroja. Ratkaisevaa on, miten varmistamme katkeamattomat opinpolut, kehitämme oppimisympäristöjä, toteutamme kielitietoista opetusta sekä vahvistamme henkilöstön osaamista. Kiinnitämme myös huomiota Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisen oppijoiden koulutuksen, työllistymisen ja osallisuuden toteutumiseen.

Tämä maahanmuuttajien kasvatuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelma

perustuu Helsingin kaupungin strategiaan vuosille 2017–2021. Kehittämissuunnitelmaa työstettiin yhdessä kaupunginkanslian asiantuntijoiden kanssa. Kehittämissuunnitelman toimenpiteitä ideoitiin yhteiskehittämisen menetelmällä neljässä eri työpajassa, joihin osallistui yhteensä noin 350 kasvatuksen ja koulutuksen työntekijää ja opiskelijaa varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta, toiselta asteelta sekä vapaasta sivistystyöstä. Lisäksi työpajoihin osallistui asiantuntijoita muilta toimialoilta ja järjestöistä. Prosessin tuloksena saimme lähes sata toimenpide-ehdotusta, joista kiteytyi 3 pääteemaa, 13 tavoitetta ja 28 toimenpidekokonaisuutta.

Kehittämissuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet koskevat kaikkia kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla työskenteleviä varhaiskasvatuksesta vapaaseen sivistystyöhön sekä suomen- että ruotsinkielisissä palveluissa. Kehittämissuunnitelmassa käytämme termiä toimipiste, jolla tarkoitamme päiväkotia, leikkihuoneita, kouluja, oppilaitoksia, opistoja ja hallintoa.

Maahanmuuttajien kasvatuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelman toteuttamiseen tarvitsemme kaikkia. Yhdessä onnistumme!

Käsitteet

Tässä kehittämissuunnitelmassa käytämme käsitettä ulkomaalaistaustainen, ja tarpeen mukaan puhutaan erikseen maahanmuuttajista tai vieraskielisistä. Tilastokeskuksen luokittelussa ulkomaalaistaustaisia ovat kaikki ne, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi ovat syntyneet ulkomailta. Ulkomaalaistaustaiset voidaan erotella ulkomailta syntyneisiin (maahanmuuttajat) ja Suomessa syntyneisiin (toinen sukupolvi). Suomalaistaustaisia ovat kaikki ne, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa.

Vieraskielisillä tarkoitetaan niitä henkilöitä, joilla tilastoitu äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Monia kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kannalta keskeisiä tilastoja saadaan toistaiseksi vain äidinkielen mukaan. Äidinkielen mukaiseen tilastointiin sisältyy joitakin ongelmia, jotka korostuvat tulevaisuudessa. Moni vieraskielinen osaa hyvin myös

suomea tai ruotsia, ja osa suomen- tai ruotsinkieliseksi rekisteröidyistä osaa tätä kieltä huonosti. Tilastointijärjestelmät eivät anna mahdollisuutta kuin yhden kielen ilmoittamiseen.

Kielitietoisuus on käsite, jota käytetään sekä varhaiskasvatussuunnitelmassa että eri opetussuunnitelmissa. Kielitietoisuus luo pohjan erilaisuutta arvostavalle kulttuuriselle moninaisuudelle. Eri kielten käyttö rinnakkain yhteisöjen arjessa nähdään luontevana ja yhteisössä tunnustetaan kaikkien oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen. Kielitietoisessa yhteisössä ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Kielitietoisessa yhteisössä jokainen työntekijä tiedostaa olevansa kielellinen malli oppijoille ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönnsä eri tilanteissa.

Tilastotietoa

Ulkomaalaistaustaisten oppijoiden määrä kaupungin suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja peruskouluissa on kaksinkertaistunut kymmenen viime vuoden aikana. Vieraskielisten lasten osuus suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa on nyt noin 20 prosenttia. Myös ammatillisessa- ja lukiokoulutuksessa vieraskielisten oppijoiden määrät ovat kasvaneet.

Vieraskielisten oppijoiden osuus on nyt ammatillisessa koulutuksessa 33 prosenttia ja lukiokoulutuksessa 13 prosenttia. Yleisimmät vieraat kielet ovat somali, venäjä, viro, arabia ja kurdi. Myös ruotsinkielisissä päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa ulkomaalaistaustaisten oppijoiden määrät ja suhteelliset osuudet ovat kasvaneet viime vuosina, joskin luvut ovat vielä pieniä. (Liite 1)

Visio

*Helsinki on
maailman vaikuttavin paikka oppia*

Kehittämissuunnitelman päätavoitteet

1. Kaikilla helsinkiläisillä on yhdenvertaiset ja saavutettavat mahdollisuudet kasvatukseen, koulutukseen ja työelämään
2. Oppimisympäristöt, pedagogiset ratkaisut ja ohjaus edistävät sitä, että ulkomaalaistaustaisten oppimistulokset paranevat vastaamaan kantaväestön oppimistuloksia
3. Toimintakulttuuri on osallistavaa, ja se perustuu jokaisen arvostukseen, tasavertaisuuteen, luottamukseen sekä oppijan omiin vaikutusmahdollisuuksiin
4. Henkilöstön osaaminen on kielitietoista ja ottaa huomioon asiakkaan monimuotoiset tarpeet

Kehittämissuunnitelman pääteemat

1. Oppimisen edellytykset ja tuki
2. Ohjaus, neuvonta ja siirtymät
3. Osaamisen kehittäminen ja rekrytointi

1. Oppimisen edellytykset ja tuki

Tavoitteet

- a) Ulkomaalaistaustaisten oppijoiden oppimistuloksia seurataan systemaattisesti ja ne paranevat.
- b) Suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2) ja valmistava opetus on laadukasta ja edistää oppimista.
- c) Oppimisympäristöt ja oppimateriaalit ovat kielitietoisia, teknologisesti ajanmukaisia ja edistävät ulkomaalaistaustaisten oppimista.
- d) Syrjintään ja rasismiin puututaan ja oppijoiden kokemukset vähentyvät näistä.
- e) Huoltajien kanssa sekä moniammatillisesti tehtävä yhteistyö on oppimista ja kotoutumista tukevaa.

Toimenpiteet

- Kartoitetaan ja kehitetään kasvatuksen ja koulutuksen toimialan käytössä olevaa tietovarantoa ulkomaalaistaustaista oppijoista.
- Osallistutaan kansallisiin ja/tai kansainvälisiin seurantatutkimuksiin, joista saadaan systemaattisesti tietoa ulkomaalaistaustaisten oppijoiden oppimistuloksista. Oppimistulosten perusteella kohdennetaan tarvittavia toimenpiteitä.
- Kootaan myönteisen erityiskohtelun rahoituksen kohdentamisen hyviä käytänteitä ja vaikuttavia toimenpiteitä.
- Luodaan keskitetty arviointimalli S2-opetuksen kohdentamiseksi. Kehitetään S2-, valmistavan- ja oman äidinkielen opetuksen pedagogiikkaa ja työkaluja toiminnallisen kielinopetuksen tukemiseksi. Kaikkien palvelukokonaisuuksien S2-opettajat kokoontuvat säännöllisesti yhteiskehittämisen äärelle, mikä mahdollistaa hyvien käytäntöjen jakamisen ja vertaisoppimisen. Pedagogista ja kielitietoista osaamista jaetaan digitaalisesti materiaalipankissa. Järjestetään S2-opetuksen kehittämispäivät vuosittain.
- Tuotetaan opetusvideoita omalla kielellä ja selkokielellä eri oppiaineisiin. Tarvekartoitus tehdään yhteistyössä oppijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.
- Kehitetään menetelmiä suomen/ruotsin kielen varhaiseen oppimiseen ja oman äidinkielen käyttöön erilaisissa oppimisympäristöissä ja yhteistyössä muiden toimialojen (Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, Sosiaali- ja terveystoimiala) kanssa.
- Erilaisia läksyhelpin muotoja ja muuta oppimista edistävää vapaamuotoista toimintaa lisätään eri asteilla ja menetelmiä kehitetään yhdessä oppijoiden kanssa. Pilotoidaan huoltaja-lapsi läksykerhomallia, jossa vahvistetaan maahanmuuttajahuoltajien mahdollisuuksia tukea oppilasta koulutyössä omalla äidinkielellä kotona.

- Opiskeluhoolto kutsuu koolle moni-hallintokuntaisen kehittäjäryhmän, joka kartoittaa ajankohtaista tietoa kotoutujien oppimista haittaavista erityiskysymyksistä, kuten kunniaväkivallasta ja traumakokemuksista. Kehittäjäryhmä jakaa toimipisteiden käyttöön tietoa ja sovittaa yhteen eri tahojen prosesseja.
- Kehitetään työkaluja syrjinnän ja

- rasismien tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn, hyödyntämällä Minun silmin Sinun silmin -ohjelman toiminnan välineitä. Suunnitellaan ja toteutetaan toimenpiteitä syrjinnän vähentämiseksi ja rasismien poistamiseksi yhdessä oppilaiden kanssa.
- Vakiinnutetaan kotivanhempien suomen ja ruotsin kielen kurssit, ohjaus ja vertaisryhmät osaksi perustoimintaa.

2. Ohjaus, neuvonta ja siirtymät

Tavoitteet

- a) Viestintä on selkeää ja tarvittaessa selkokielistä ja monikielistä.
- b) Opintojen aikainen ohjaus ja neuvonta on laadukasta.
- c) Ulkomaalaistaustaisten ohjaus ja neuvonta oppimispolkujen mahdollisuuksista on yhdenmukaista ja ajankohtaista.
- d) Oppimispolut ovat katkeamattomia, ne johtavat tutkintoihin, työelämään ja aktiiviseen yhteiskuntaelämään.

Toimenpiteet

- Viestinnän selkeyttä testataan asiakkailla. Palveluita tehdään näkyväksi monikielisesti ja eri viestintäkanavia käyttäen. Tuotetaan videoita eri palveluista, kuten oman äidinkielen opetus, lukioon valmistava opetus, sekä suomen ja ruotsin kielen kurssit. Toimenpiteet täsmennetään viestintäsuunnitelmassa.
- Palveluita suunnitellaan ja kehitetään yhdessä ulkomaalaistaustaisten oppijoiden ja huoltajien kanssa. Toimipisteet huolehtivat monipuolisesta ja kielitietoisesta perehdytyksestä, jotta ulkomaalaistaustaiset huoltajat osaatvat käyttää digitaalisia yhteydenpidon välineitä (esimerkiksi Wilma).
- Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan palveluita esitellään vuosittain Oppimispolut Helsingissä -tapahtumassa, joka on suunnattu ohjaajille tahoille, asiakkaille ja huoltajille. Tapahtumassa tarjotaan myös monikielistä neuvontaa ja ohjausta.
- Toimipisteille laaditaan lapsena tai nuorena Suomeen muuttaneiden kotoutumisen tukimalli ja sitä koskeva ohjeistus oppimispolun alkuvaiheeseen. Tukimalli tuotetaan yhteistyössä oppijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.
- Toimipisteille laaditaan malli ja ohjeistus ruotsinkielisistä kasvatusta ja koulutusmahdollisuuksista ja kotoutumisesta.
- Monikielisen ohjauksen mallia kehitetään ulkomaalaistaustaisten oppilaiden tueksi perusopetuksessa, sekä pilotoidaan toisella asteella ja varhaiskasvatuksessa.
- Perusopetuksen ja toisen asteen alueellisen opintojen ohjauksen verkostossa jaetaan ajankohtaista tietoa opintojen aikaisesta ohjauksesta, koulutuspolkumahdollisuuksista ja hyviä ohjauskäytänteitä hiljattain maahan muuttaneiden sujuvien koulutussiirtymien varmistamiseksi.
- Perustetaan keskitetty neuvonta- ja palveluohjaus sujuvoittamaan aikuisten maahan muuttaneiden ohjautumista eri koulutuksiin ja sitä kautta työelämään.
- Toimialan palveluihin ja palveluissa

ohjautumisen laadun varmistamiseksi kehitetään ja toteutetaan ohjausprosessien arviointia.

- Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessia yhtenäistetään ja selkeytetään sekä luodaan niitä tukevia työkaluja ja menetelmiä.
- Stadin osaamiskeskuksen toiminta tarjoaa työvoiman tarpeen mukaisia täyden palvelun polkuja sisältäen osaamisen kartoittamista, tunnistamista ja täydentämistä, monikielistä uraohjausta, nopean työllistymisen väyliä sekä tukea työpaikalla. Osaamiskeskuksen hyvien käytänteiden hyödyntämistä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan muissa palveluissa selvitetään ja laajennetaan.

- Sovitetaan koulutuspalveluja yhteen kaupungin työllistymistä ja toimintakykyä tukevien palvelujen, aikuisten ja nuorten työllisyyspalvelujen, TE-hallinnon sekä muiden kotoutumista tukevien palvelujen kesken. Toteutetaan kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ja kaupunginkanslian yhteistyösopimuksen tavoitteiden mukaisia toimenpiteitä.
- Työpaikoilla tapahtuvan oppimisen tueksi kehitetään uusia suomen/ruotsin kielen oppimistapoja yhdessä asiakkaiden kanssa. Kehitetään oppisopimusta mahdollisuutena työkokemuksen kartuttamiseen, tutkintojen ja osatutkintojen suorittamiseen sekä väylänä avoimille työmarkkinoille.

3. Osaamisen kehittäminen ja rekrytointi

Tavoitteet

- a) Lisätään henkilöstön osaamista seuraavilla koulutuskokonaisuuksilla:
 - pedagoginen kielitietoisuus ja taito soveltaa sitä työssään
 - valmius tunnistaa ja tunnustaa oppijoiden muualla hankittua osaamista
 - taito tunnistaa ja puuttua syrjintään ja rasismiin
- b) 50 % toimipisteiden henkilöstöstä osallistuu osaamisen vahvistamisen toimenpiteisiin ja toimintakulttuuri muuttuu oppimisen seurauksena.
- c) Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla työskentelevien ulkomaalaistaustaisten ammattilaisten osaamisen täydentämistä tuetaan ja uralla eteneminen toteutuu.
- d) Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla työskentelevien ulkomaalaistaustaisten ammattilaisten osuus lähenee vastaamaan työikäisen väestön osuutta päiväkodeissa, leikkipuistoissa, kouluissa, oppilaitoksissa, opistoissa ja hallinnossa.

Toimenpiteet

- Henkilöstöä koskevat osaamisen kehittämisen toimenpiteet viedään osaksi toimialan osaamisen kehittämissuunnitelmaa vuosille 2018–21. Vuosittaisissa toimintasuunnitelmissa tarkennetaan toimipistekohtaiset tavoitteet eri henkilöstöryhmille ja toimintakulttuurin muutokselle.
- Mahdollistetaan osaamisen jakamista vertaismentoroinnilla sekä työnkierrolla. Lisäksi osaamisen kehittämisen toimenpiteitä hyödynnetään osana perehdytystä ja muita täydennyskoulutuksia.
- Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala etsii aktiivisesti yhteistyökumppaneita, jotta työkokeilu-, palkkatukityö-, harjoittelu-, rekrytointikoulutus- ja oppisopimuspaikkoja saadaan lisättyä ulkomaalaistaustaisille. Parannetaan edellytyksiä, että mahdollisimman monella työkokeiluun tai rekrytointikoulutukseen valituista on mahdollisuus jatkaa oppisopimuskoulutukseen kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla. Ulkomaalaistaustaisten uralla etenemistä tuetaan kasvatuksen ja koulutuksen toimialan palveluksessa muuntokoulutuksella ja muodollisen pätevyyden täydentämisellä.
- Rekrytointiprosessissa kiinnitetään huomiota tehtäväkuvien ja perehdytyksen selkeään kieleen ja rekrytointikanavien monipuolisuuteen. Rekrytoinnissa toteutetaan positiivista erityiskohtelua, jossa kahdesta ansiokkuudeltaan tasaveroisesta hakijasta tehtävään valitaan aliedustettuun ryhmään kuuluva ja edistetään näin yhdenvertaisuutta.
- Ammatissa tarvittavaa työkielen koulutusta tarjotaan monipuolisesti lähiopetuksena sekä toiminnallisesti työn lomassa.

Mittarit

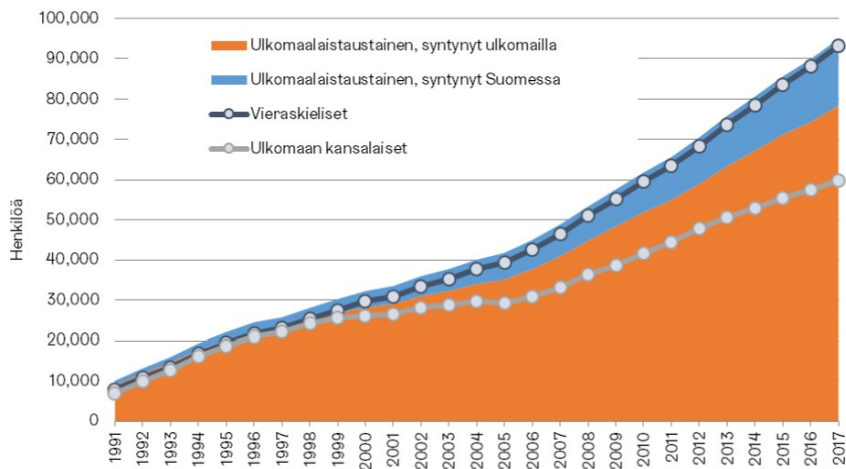
1. 3-6-vuotiaiden osallistuminen kunnan tai yksityisen järjestämään varhaiskasvatukseen äidinkielen mukaan ikäryhmittäin ja alueittain jaoteltuna
Tietolähde: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala ja Kela
2. Ulkomaalaistaustaisten oppilaiden oppimistulokset kansallisista ja kansainvälisistä seurantatutkimuksista
Tietolähde: Selvitetään
3. Kotivanhempien suomen ja ruotsin kielen koulutukseen osallistuvien suhteellinen määrä ja siitä jatkopoluille siirtyvien osuus
Tietolähde: Stadin ammatti- ja aikuiskoulutuksen Kotiva-kurssien tilastot
4. Koulukiusaamista kokeneiden osuus ulkomaalaistaustaisista 4., 5., 8. ja 9.-vuosiluokkien oppilaista
Tietolähde: kouluterveyskysely, kaupunkitutkimus ja -tilastot
5. Yhteishaussa ilman koulutuspaikkaa jääneiden osuus peruskoulun sijaintikunnan ja äidinkielen mukaan (ei-valittu ja ei-paikkaa vastaanottaneet)
Tietolähde: Opetushallitus, kaupunkitutkimus ja -tilastot
6. Toisen asteen tutkintoa suorittavien 16–18-vuotiaiden osuus äidinkielen ja sukupuolen mukaan – lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus erikseen
Tietolähde: Tilastokeskus, kaupunkitutkimus ja -tilastot
7. Suomalaistaustaisten ja maahanmuuton toisen sukupolven perusasteen jälkeisten tutkintojen suorittaneiden osuus väestöstä ikäluokan ja sukupuolen mukaan
Tietolähde: Tilastokeskus, kaupunkitutkimus ja -tilastot
8. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat nuoret ikäluokittain äidinkielen ja sukupuolen mukaan (16–29-vuotiaat ja tarkennettuna 16–24-vuotiaat)
Tietolähde: Tilastokeskus
9. Työllisten osuus tutkinnon suorittaneista vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen koulutuksen järjestäjän mukaan
Tietolähde: Opetushallitus
10. Osaamisen kehittämisen toimenpiteisiin osallistuneiden prosenttimäärä, sekä kielitietoisuuden ja monimuotoisuuden osaamisen todentuminen käytännön työssä
Tietolähde: koulutus ja tapahtumakalenteri, toimintasuunnitelmat, itsearviointi, osaamisen johtamisen työkalu

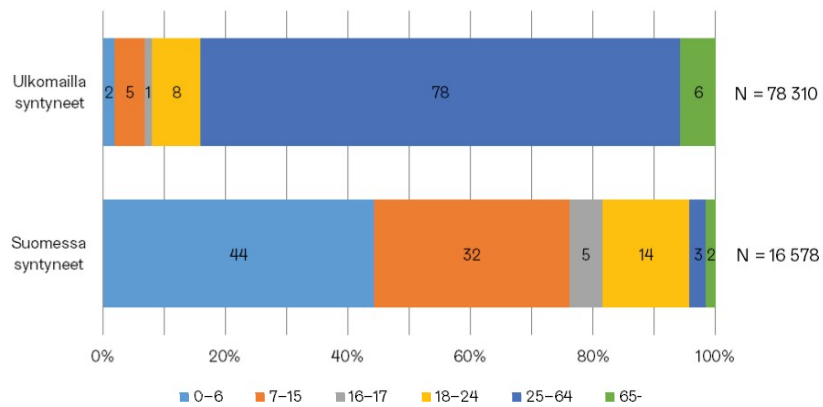
Liite 1

Ulkomaalaistaustaiset, vieraskieliset ja ulkomaan kansalaiset Helsingissä vuoden alussa 1991–2017

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne syntymämaan mukaan 11.2017

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Helsinki